

Kimmo Isotalo

Luonnon armoilta hallin suojiin Jääkiekon ensi askeleet kansallislajiksi (ref.)

”(Hockey-)liiton toiminta oli niin läheisessä yhteydessä toisten jääpallolua harjoittavien liittojen kanssa, ettei tämän liiton olemassaolo itsenäisenä liittona ollut tarpeeksi perusteltua.”¹

Valtion urheilulautakunta (VUL)² eväsi vastaperustetun Suomen Hockeyliiton avustushakemukset vuosina 1929 ja 1930. Perustelut kuvaavat hyvin jääkiekon asemaa 1900-luvun alkupuolella: laji leimattiin sitä suositumman jääpallon alalajiksi. Näistä lähtökohdista VUL myös kyseenalaisti pian Suomen Jääkiekkoliitoksi (SJK) nimensä vaihtaneen järjestön tarpeellisuuden. Vuosikymmenten kehityksen ja Jääkiekkoliiton tekemän ahkeran lobbaustyön jälkeen jääkiekko kuitenkin kasvatti suosiotaan ja saavutti tunnustetun aseman omana ja itsenäisenä lajina.

Jääkiekon kehityksen suurin haaste oli kilpailu jäätalasta jääpallon kanssa. Tärkeät merkkipaalut tässä kamppailussa olivat Tampereelle vuonna 1956 valmistunut maamme ensimmäinen tekojäärata ja samoin Tampereelle vuonna 1965 rakennettu ensimmäinen jäähalli. Hallin valmistumisvuotena Suomessa järjestettiin myös ensi kertaa lajin maailmanmestaruuskilpailut. Näiden kisojen jälkeen maahamme rakennettiin maailman toiseksi tihein jäähalliverkosto, joka nykyään käsittää yli 220 jäähallia.³ Hallien rakentaminen on ollut pitkälti mahdollista valtion ur-

heilulautakunnan ja kuntien myöntämien määrärahojen turvin. Suurin osa suomalaisista jäähalleista on tänäkin päivänä kuntien omistuksessa, vaikka viimeisin kehitys on suosinut yksityisrahoitteista rakentamista. Vuosien saatossa jääkiekon toimijat ovat osanneet hyödyntää suomalaisen yhteiskunnan tukiverkkoja sekä muita verkostoja lajilleen poikkeuksellisen edullisella tavalla.

Ihmisten urheilukiinnostuksen kehittyminen on omanlaisensa prosessi, johon vaikuttavat monet asiat ympäristössä ja tottumuksissa. Suomen vanhat perinnelajit ovat hiihto, paini, mäkihyppy ja yleisurheilu, joiden arvokilpailuista suomalaiset urheilun seuraajat odottavat edelleen menestystä.⁴ Perinnelajien rinnalla erilaiset joukkuelajit ovat kasvattaneet kannatustaan. Ensimmäisessä vaiheessa jääpallo ja jalkapallo olivat suosittuja, mutta ovat sittemmin taantuneet. Marginaalilajina pitkään pysynyt jääkiekko onnistui olosuherakentamisen, lajin oman vetovoiman ja kansainvälisen menestyksen ansiosta nousemaan 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa maamme suosituimmaksi urheilulajiksi.⁵ Sittemmin jääkiekosta on alettu pesäpallon sijaan puhua jopa Suomen kansallisurheiluna.

Artikkelissani käsittelen jääkiekon suosiota osana yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin muutosta 1920–1960 -luvuilla. Teksti on osa väitöskirjaprojektiani ja siksi rajaan aiheen tässä suomalaisen jääkiekkoilun ensimmäisiin vuosikymmeniin, joiden aikana laji kasvoi ja aloitti siirtymisen ulkojältä tekojääradoille sekä jäähalleihin. Artikkelin tavoitteena on vastata siihen, miten jääkiekon kehitys marginaalilajista suosituksi ja kansainväliseksi urheilulajiksi alkoi. Tekstissäni olen pyrkinyt keskittymään erityisesti muutos- ja murroskohtiin. Yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia olen pyrkinyt selittämään länsimaisen filosofian ja sosiologian käsittein. Analyysin välineitä ovat tarjonneet muun muassa konfliktiteoriat marxilaisen tieteenperinteen mukaisesti sekä niiden vastapainona konsensus- ja systeemiteoriat.

Suomalaista urheilua on tutkittu runsaasti ja jääkiekkoakin kohtalaisesti. Myös aihetta käsittelevää tietokirjallisuutta on laajasti saatavilla. Teokset on usein suunnattu lajin faneille, joten niiden hyödyntäminen vaatii lähdekritiikin käyttöä. Jääkiekkoa ei ole juurikaan tutkittu yhteiskunnallisena ilmiönä, joskin muutamia lajiin liittyviä opinnäytetöitä on tehty Itä-Suomen, Jyväskylän ja Helsingin yliopistoissa sekä Kauppakorkeakoulussa. Niissä on keskitytty varsinkin lajin taloudellisiin ja työllistäviin ulottuvuuksiin.⁶

Artikkelini aineisto koostuu useista eri lähteistä, jotka pääosin löytyvät Suomen urheiluarkistosta. Urheilun poliittiseen puoleen olen perehtynyt Suomen Valtakunnan Urheiluliiton (SVUL)⁷ sekä Valtion urheilulautakunnan kokoelmien kautta. Oma työtäni täydentäviä tutkimuksia ovat muun muassa Erkki Vasaran liikuntahallintoa, Helge Nygrénin tekojääkenttien ja jäähallien kehittymistä sekä Jouko Kokkosen liikunnan ja yhteiskunnan suhdetta kuvaavat teokset. Ari ja Pasi Mennanderin *Suomen Jääkiekkoliiton historia*, Juha Kanervan ja Vesa Tikanderin *Urheilulajien synty* sekä oma pro graduni toimivat aiheen yleisteoksina. Suomen yhteiskuntahistoriasta löytyy lukuisia oivallisia tutkimuksia, joista tässä artikkelissa olen hyödyntänyt Päivi Uljaan väitöskirjaa *Hyvinvointivaltion läpimurto* ja sen sivutyönä syntynyttä teosta *Kun Suomi punastui*. Lisäksi laajan toimituskunnan tekemä *Arjen historia* -kirjasarja on auttanut 1900-luvun suomalaisen yhteiskuntaelämän valottamisessa.

Jääkiekon leviäminen Suomeen

Modernin jääkiekon ja jääpallon juuret ovat 1800-luvun Iso-Britanniassa, jossa ihmiset alkoivat pelata hockey-nimistä⁸ peliä jäällä (hockey on ice). Peliä kutsuttiin myös nimellä bandy. Jääkiekon varsinainen lajikehitys tapahtui kuitenkin Kanadassa, jossa brittiläiset sotilaat pelasivat erilaisia hockeyn esimuotoja.⁹ Jääpalloa kutsuttiin puolestaan Manner-Euroopassa rinnakkain bandyksi ja hockeyksi. Tämä laji sai omat, hieman kanadalaisesta versiosta eroavat sääntönsä ja se levisi 1890-luvulla Ruotsiin ja Venäjälle.¹⁰ Muualla kanadalainen versio hockeysta syrjäytti bandyn lopullisesti 1900-luvun alkuvuosina. Euroopassa Kansainvälinen Jääkiekkoliitto (LIGH)¹¹ perustettiin vuonna 1908 ja maanosan mestaruudesta kisattiin ensi kerran vuonna 1910. Olympialajiksi, status jota jääpallo ei ole koskaan saanut, jääkiekko hyväksyttiin vuoden 1920 Antwerpenin kesäolympialaisissa.¹²

Suomeen hockey ja bandy saapuivat 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Vuonna 1899 *Suomen Urheilulehti* kirjoitti, että Helsingin edustan jäätiköillä pelattiin ”hockeypelejä, jossa pelaajat koettavat varstantapaisilla sauvoilla, vihollisten vastustaessa, lyödä pyöreätä, jäätä myöten liikkuva kiekkoa vastapuolen portista läpi.”¹³ Jääkiekon pelaamista kokeiltiin

vuosisadan alkupuoliskolla laajalti ympäri Suomea ja ensimmäiset seurat vakiintuivat Tampereelle, Helsinkiin ja Viipuriin. Toisessa vaiheessa mukaan tulivat länsirannikon kaupungit Turku, Pori ja Rauma sekä sisämaan Hämeenlinna, Lahti ja Porvoo. Jääkiekon pelaaminen levittyi viimeispänä Itä- ja Pohjois-Suomeen.¹⁴ Laji joutui kuitenkin vielä pitkään kamppailemaan asemansa puolesta, sillä paljon sitä suosituimpia urheilumuotoja olivat esimerkiksi yleisurheilu, hiihto, paini ja jalkapallo.¹⁵

Vuosisadan alussa talvisten jäälajien kenttä eli. Ruotsin ja Venäjän esimerkin mukaisesti nimittäin myös bandy saavutti maassamme suosiota, ja 1920-luvulla tätä eurooppalaista jäähockeytä alettiin kutsua jääpalloksi.¹⁶ Useat jääpalloilijat pelasivat lisäksi jääkiekkoa, mikä oli mahdollista lyhyiden sarjakausien ja pelaajien luistelutaidon ansiosta.¹⁷

Aluksi jäälajeja pelattiin Suomessa merien ja järvien jäällä, joista siirryttiin varsin pian maakentille. Molemmissa tapauksissa harrastamiseen vaikuttivat kuitenkin luonnonolosuhteet, joiden vuoksi jouduttiin perumaan otteluita sekä kokonaisia pelikausia. Haastavissa olosuhteissa jääkiekkoilijat ja jääpalloilijat kilpailivat keskenään jäätalasta ja pyrkivät monenlaisilla keinoilla löytämään rahoitusta harjoitusolojensa parantamiseksi. Urheilupaikkarakentamisessa päättäjät painottivat kansallisesti tärkeitä lajeja, kuten yleisurheilua ja pesäpalloa, joita varten esimerkiksi suojeluskunnat rakensivat peli- ja harjoituskenttiä.¹⁸ Jääkiekon pelaaminen oli pääasiassa kiinni paikallisten ihmisten talkoohengestä.

Jääpallo vei aluksi kilpailussa johtopaikan ja nousi 1900-luvun alkupuolella maamme suosituimmaksi jäälajiksi. Jääkiekko sai kuitenkin tukea Suomen Luistinliiton¹⁹ puheenjohtajakaksikko Yrjö Salmiselta (1889–1949) ja Walter Jakobssonilta (1882–1957). He edistivät jääkiekon asemaa esimerkiksi toimittamalla jääkiekkomailoja tamperelaisille jääpalloilijoille, rajaamalla Tampereen Pyrinnön kentältä jääkiekkokaukalon kokoisen alueen sekä hankkimalla kentälle valaistuksen.²⁰ Valot mahdollistivat pelaamisen myös iltaisin, mikä oli työväkivoittoisella Tampereella huomattava etu jäälajien kamppailussa.²¹ Luistinliittolaisten toiminnan motiivi oli yksinkertainen: pienen kaukalon sisään mahtuvat jääkiekkoilijat tarvitsivat vähemmän arvokasta jäätalaa kuin laajalla kentällä pelaavat jääpalloilijat. Jääkiekon suosion myötä voimakaksikon arvostamille taito- ja pikaluistelijoille jäisi enemmän harjoittelu- ja kilpailutilaa käytettäväkseen.²²

Maamme itsenäistymisen jälkeen urheiluasiat oli siirretty kirkollis- ja opetusministeriölle,²³ jonka alaisuuteen perustettiin vuonna 1920 Val-

Tampereen Koulukadulle viritettiin Suomen ensimmäinen tekojäärata vuonna 1956. (Suomen Jääkiekkomuseo)

tion urheilulautakunta. Vallitsevan poliittisen ilmapiirin vuoksi siitä tuli porvaristomyönteinen.²⁴ Lautakunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi nimitettiin Ivar Wilskman (1884–1932), ja sen tärkeimmäksi tehtäväksi määriteltiin valtionapujen jakaminen urheiluliitoille. Jakamisperusteissa tuli suosia järjestöjä, jotka edistivät kansanterveyttä, tottumusta kuriin ja järjestykseen sekä kansalaiskuntoa, ja jotka tekivät Suomea tunnetuksi maailmalla.²⁵ Tavoitteensa mukaisesti lautakunta tukisi vain sellaisia urheilumuotoja, jotka olivat laajojen kansanjoukkojen suosiossa ja joita oli mahdollista harrastaa edullisesti. Näin ollen kielteisen avustuspäätöksen perusteena olivat urheilulajin vähäinen harrastajamäärä, kalleus sekä se, että lajin ei tulkittu edistävän suomalaista liikuntakasvatusta.

Lautakunnan työ muuttui ratkaisevasti vuonna 1931, kun sen tehtäviin lisättiin urheilupaikkarakentamisen tukeminen. Pääavustuskohteiksi linjattiin yleisurheilukentät, joilla pystyttiin harjoittelemaan suomalaisille tärkeitä olympialajeja. Jääkiekon ja jääpallon kaipaamia tekojääratoja päätöksessä ei mainittu.²⁶

Jääkiekkoilun aseman parantamiseksi lajista pitkään kiistelleet Luistinliitto ja Palloliitto perustivat itsenäisen Jäähockey-liiton vuonna 1929.²⁷ Organisaatiosta tuli suomalaisen jääkiekon kattojärjestö sekä maamme edustaja Kansainvälisessä Jääkiekkoliitossa. Vuonna 1937 Suomen Jääkiekkoliitto (SJKL)²⁸ liittyi Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton jäseneksi, mistä oli liitolle hyötyä muun muassa käytännön asioiden hoitamisessa. Liittymisen jälkeen jääkiekon maantieteellinen levinneisyys sekä harrastajamäärien kasvu vauhdittuivat, ja jääkenttien laatu sekä pelivarusteiden saatavuus paranivat.²⁹

Myös Työväen Urheiluliitolla (TUL) oli vuosisadan alussa oma vaatimaton jääkiekkojaostonsa. Lajin pienen koon sekä tekojään tavoittelun vuoksi yleensä erimieliset urheiluliitot SVUL ja TUL pyrkivät yhteistyöhön 1950-luvulla.³⁰ Työ huipentui vuonna 1955, jolloin TUL:n jääkiekkojaoston toiminta lakkautettiin ja kaikki työläisjoukkueet liittyivät Jääkiekkoliiton jäseniksi ja pelaamaan liiton SM-sarjaa.³¹

1930-luvulle tultaessa maamme merkittävin jääkiekkokaupunki oli Tampere, joka oli yksi maamme kasvavista teollisuus- ja kauppakaupungeista.³² Tampereen kasvu edusti sitä vuosisadan alussa alkanutta yhteiskunnan rakenteiden muutosta, joka lopulta muutti Suomea väestön kasvaneen varallisuuden ansiosta. Kansalaisten kasvanut kulutus mahdollisti talouskasvun ja samalla työntekijöiden siirtymisen maataloudesta korkeamman tuottavuuden aloille.³³

Tampereen kaltainen elämää sykkivä kaupunki veti puoleensa nuoria, työikäisiä ihmisiä, joille järvien jäät tarjosivat talviurheilu varten hyvät harrastusmahdollisuudet. Julkinen sektori osallistui jääläjien tukemiseen ottamalla kentät hoidettavakseen vuonna 1936.³⁴ Samoihin aikoihin tamperelainen jääkiekko ohitti harrastajamäärissä mitattuna jääpallon, ja Tampereen Ilves rakennutti yhden maamme ensimmäisistä ainoastaan jääkiekolle tarkoitetuista jääradoista.³⁵ Tampere soveltui luontevasti jääkiekon kehitysseuduksi, sillä paikkakunta oli noussut lajissa johtavaan asemaan joukkueidensa TBK:n³⁶ ja Ilveksen johdolla.³⁷ Nuoria kaupunkilaisia kiinnosti uuteen ja urbaaniin elämäntyyliin sopiva nopeatempoinen jääkiekko, jossa tapahtumat vaihtelivat pelin aikana.³⁸

Sotien jälkeinen kasvu

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa elettiin yhteiskuntamurroksen aikakautta. Suurin syy oli vuosina 1950–1974 metsä- ja metalliteollisuuden ansiosta aikaisempaa nopeammin kasvanut talous. Enemmistö työvoimasta löytyi teollisuudesta heti 1950-luvun alussa, vaikka yli puolet suomalaisista asui edelleen maaseudulla.³⁹ Rajut muutokset kiihdyttivät tuottavuutta entisestään ja kasvu sai aikaan ylijäämäisen julkisen talouden vuosina 1948–1990.⁴⁰

Valtion kasvaneita tuloja sijoitettiin hyvinvointipalveluihin, kuten kouluihin, terveydenhuoltoon ja sosiaalipalveluihin.⁴¹ Suomalaisen elinikä kasvoi, köyhyys aleni ja nuorten oppineisuus nousi yhdeksi maailman parhaista.⁴²

1960-luvulla teollistuminen ja pääasiassa maaseudulla syntyneet suuret ikäluokat kiihdyttivät kaupungistumista. Sotien jälkeen perustetut lukuisat pientilat osoittautuivat riittämättömiksi, joten maaseudun väki muutti etelän kehittyviin keskuksiin ja Ruotsiin. Kasvavia aloja olivat palvelualat julkisella sektorilla, elintarvike- ja rakennusala sekä metalliteollisuus.⁴³ Muuttoliike loi painetta myös asuntopolitiikalle, kun kaupungit kasvoivat Helsingin, Turun ja Tampereen johdolla.⁴⁴ Kaupunkien kupeeseen nousi uudenlaisia lähiöitä samalla kun maaseudun autioituminen alkoi.⁴⁵

Ennen teollistumista ihmisten ajankäyttö oli sidottu maataloustöihin. Kulutusyhteiskunnassa ihmiset sen sijaan pystyivät rytmittämään elämänsä työ- ja vapaa-aikaan, joista jälkimmäinen tarjosi mahdollisuuden uusille harrastuksille. Naisten rivakka siirtyminen työelämään 1960-luvulta alkaen lyhensi miesten työpainetta ja lisäsi perheiden yhteistä vapaa-aikaa.⁴⁶ Uudessa kulttuurissa vapaa-ajasta kehittyi kauppiaiden ja palveluntarjoajin markkinarako. Suomalaiset etsivät uusia harrastuksia ja suosivat erityisesti urheilu- ja ulkoiluharrastuksia, lukemista, elokuvia, radiota ja televisiota sekä kulttuuripalveluita.⁴⁷

Kiekko haastaa pallon

Jääkiekon harrastusolosuhteet olivat 1900-luvun alkupuoliskolla useassa maassa huomattavasti Suomea paremmat. Maailman ensimmäinen jäähalli oli valmistunut Kanadaan jo vuonna 1862 ja ensimmäiset avotekojääradat rakennettiin 1870-luvulla Iso-Britanniaan ja Itävaltaan.⁴⁸

Ensimmäiset sisätiloihin valmistuneet tekojääradat puolestaan nousivat Frankfurt am Mainiin vuonna 1882 ja Müncheniin vuonna 1890. Avotekojääratojen sekä hallien rakentaminen kiihtyi Euroopassa 1920- ja 1930-luvuilla, jolloin niitä valmistui yli 80. Tshekkoslovakiassa tekojääkausi alkoi Prahassa vuonna 1931 ja naapurimaamme Ruotsin pääkaupungissa tekojäälle päästiin vuonna 1939.⁴⁹

Suomessa Tampere jatkoi maamme jääkiekon keskuksena. Koulukadulle rakennettiin talkoovoimin 4500 katsojan luonnonjääperiaatteella toimiva stadion vuonna 1945, minkä myötä kentästä kehittyi tampereläinen jääkiekkokeskus seuraavaksi 20 vuodeksi.⁵⁰

1950-luvulla jääkiekon suosio levisi, ja etenkin Länsi- ja Itä-Suomen kaupunkien joukkueet vakiinnuttivat asemaansa SM-sarjassa Hämeen ja Helsingin seurojen rinnalla.⁵¹ Jääkiekkoliijoista kehittyi tunnettuja henkilöitä, ja ensimmäisissä olympialaisissaan vuonna 1952 vähän aiemmin Leijoniksi nimetty Suomen A-maajoukkue sijoittui seitsemänneksi.⁵²

Jääkiekkoliitolle kansainvälistä menestystä tärkeämpää oli tekojääradan rakennuttaminen. Laji eli luonnon armoilla, ja liitossa vallitsi tappiomieliala, sillä toiminta oli ”muodostumassa ylivoimaiseksi, mikäli keinojäää ei pian saada aikaan”.⁵³ Vaihtelevat talvet estivät jääkiekon kehittymisen nykyisen kaltaiseksi yleisöpeliksi, joten sääolosuhteiden selättäminen oli lajin suurin tehtävä. Jääkiekkoihmisten tuli lisäksi vakuuttaa rahoittajat siitä, että tekojäärata kannatti rakentaa juuri jääkiekon tarpeisiin.

Ensimmäiset suunnitelmat kaatuivat talousongelmiin vuonna 1950,⁵⁴ minkä seurauksena HJK:n Kalevi Ihalainen (1913–1995) vaati Jääkiekkoliiton kokouksessa voimakkaampia toimenpiteitä asian korjaamiseksi. Ihalaisen puheiden pohjalta perustettiin helmikuussa 1953 Keinojää ry, jonka tavoitteeksi tuli ”edistää jääurheilun kehitystä Suomessa.”⁵⁵

Yhdistyksen toimintaa vaikeutti vanhoillisten piirien vastustus jääkiekon harrastusolosuhteiden parantamista kohtaan. Motiivit olivat yleensä taloudellisia, mutta esimerkiksi urheiluvaikuttaja Lauri Pihkala (1888–

1981) totesi katon alla tapahtuvan luistelun tarkoittavan urheilun kuolemaa. SJJ:n puheenjohtaja Harry Lindbladin (1912–1984) mukaan ajatus oli yleinen myös kaupunkien urheilulautakunnissa.⁵⁶

Keinojää ry päätettiin vain muutaman toimintavuoden jälkeen muuttaa säätiöksi, jotta julkisen sektorin päättäjät saataisiin toimintaan mukaan. Tavoitteiden saavuttamiseksi jääkiekkovaikuttajat tekivät yhteistyötä yli puoluerajojen ja lopulta Jääkenttäsäätiö perustettiin kesällä 1954. Sen säädekirjan allekirjoittivat edustajat Helsingin kaupungilta, SVUL:sta, TUL:sta, SJJ:sta, Suomen Luistinliitosta ja Keinojää ry:stä.⁵⁷ Säätiö aloitti välittömästi helsinkiläisen tekojääradan suunnittelutyön.

Helsinkiläisten aktiivisuudesta huolimatta Suomen tekojääratiojen rakentaminen alkoi Tampereen Koulukadulta vuonna 1956. Radan valmistumisen ratkaiseva tekijä oli Pyynikki Oy:n olut- ja virvoitusjuomatehdas, jonka ylijäämäinen jäähdytysneste voitiin käyttää tekojään ylläpitoon. Ilman tehdasta keinojäärataa tuskin olisi saatu Tampereelle vielä moneen vuoteen.⁵⁸

Tekojääradan merkitys näkyi heti sen valmistumista seuranneella kaudella.⁵⁹ Edellisinä vuosina Jääkiekkoliiton sarjoja vaivanneet otteluongelmat jäivät historiaan, ja kaudella 1956–57 olisi pelejä SJJ:n mukaan voinut olla jopa suunniteltua enemmän.⁶⁰ Pelikauden pituutta liitto ei kuitenkaan uskaltanut vielä kasvattaa, vaan se tyytyi toteamaan, että ”kotimainen sarjatoiminta saadaan oikealle tolalle vasta, kun 1–2 keinojäättä saadaan lisää. Helsinki on tässä mielessä avainasemassa, ja koska putkisto on jo olemassa, on hyvä toiveet koneistonkin saamiseksi”.⁶¹ Helsingin tekojääradan rakennustyöt saatiin lopulta käyntiin syksyllä 1957 seitsemän vuoden suunnittelun jälkeen. Kenttä avattiin tekojääratana 26.10.1958.⁶²

Tekojääratiojen myötä jääkiekko otti harppauksen kohti Suomen suosituimman jäälajin asemaa. Jääkiekko oli siirtänyt lajien välisen olosuhdekilpailun uudelle tasolle, sillä tekojää mahdollisti otteluiden järjestämisen haastavissakin sääolosuhteissa.⁶³ Kaudella 1958–59 pelikausi kasvoi 18 ottelun mittaiseksi entisen 4–8 ottelun sijaan. Kehityksen myötä myös jääkiekon media-arvo kasvoi, ja vuonna 1961 SJJ teki ensimmäisen sopimuksensa Yleisradion kanssa. Sopimuksen ansiosta lajin MM-kisat näkyivät samana vuonna ensi kertaa suomalaisille television välityksellä.⁶⁴

Jääkiekon edistysaskeleet laskivat jääpallon asemaa. Lajin huippuvuosi oli vuonna 1957, jolloin jääpallon ensimmäiset MM-kisat pelattiin Helsingissä. Turnauksen finaalia oli seuraamassa yli 15 000 henkilöä, mutta

sen jälkeen suunta kääntyi jyrkästi laskuun.⁶⁵ Laji menetti asemansa, kun jääpallotilaukset eivät onnistuneet löytämään rahoittajia jääkiekkokenttää laajemmalle tekojääkentälle. Ensimmäinen tekojäärata jääpalloa varten valmistui vasta vuonna 1977.

Tekojääradat olivat vapauttaneet jääkiekon pelaajat luonnon oikuisista, mutta vasta jäähallit mahdollistavat miellyttävät olosuhteet yleisölle. Kaupunkeihin rakennetut lähiöt loivat katsojapotentiaalin, joka oli vain saatava liikkeelle. Uusiin halleihin oli helppo houkuttaa uudenlaista kaupunkiväestöä, jolle jääkiekko edusti pelinä nopeitempota ja aggressiivista kaupunkilaiselämää. Jääkiekko vaatii myös yleisöltä paljon: kykyä osallistua pelin tiimellykseen katsomosta ja seurata herpaantumatta nopeasti muuttuvia tapahtumia.

Maamme ensimmäinen jäähalli nousi vuonna 1965 Tampereen Hakametsään.⁶⁶ Halli oli ollut ehtona suomalaisen jääkiekon kansainvälistymisen merkkipaalulle, ensimmäiselle kotimaan MM-turnaukselle vuonna 1965.⁶⁷ Kisat kasvattivat lajin suosiota Suomessa ja paransivat Jääkiekko-

Hakametsän halli Tampereelle valmistui jääkiekon vuoden 1965 MM-kotikisoihin. (Suomen Jääkiekkomuseo)

liiton taloudellista asemaa. Vuosien saatossa kotikisoista kehittyikin liiton huomattavan varallisuuden perusta.⁶⁸ Vuoden 1965 kisat olivat myös ensimmäinen suuren luokan televisioitu kansainvälinen tapahtuma. YLE:n toteuttamia lähetyksiä seurasi jopa 350 miljoonaa ihmistä. Kisat toivat jääkiekolle sen kaipaamaa näkyvyyttä ja kansainvälisyyttä.⁶⁹

Kotikisat ja Hakametsän halli enteilivät jääpallon lopun hetkiä talvilajien kärjessä. Jääkiekko oli ottanut ratkaisevan askeleen kohti sisälle siirtymisestä, varsinkin kun Jääkiekkoliitto päätti siirtää SM-sarjan kokonaisuudessaan sisätiloihin vuosikymmenten vaihteessa.⁷⁰ Laji nousi lopulta jääpalloa suosituimmaksi 1960- ja 1970-lukujen taitteessa ja viimeistään 1990-luvulla maamme suosituimmaksi urheilulajiksi.

Yhteenveto

Jääkiekon nousu Suomen suosituimmaksi urheilulajiksi on yhdenlainen läpileikkaus suomalaisen yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin muutoksesta 1900-luvun aikana. Muutoksen pohjana ovat maamme vuosisadan alkupuolen selviytymiskamppailut sekä läpikäymät haasteellisen kehityksen vuodet 1950- ja 1960-luvuilla. Yhdessä ne loivat pohjan teollistuneelle hyvinvointivaltiolle, joka takasi ihmisille uudenlaisen tukiverkon sekä mahdollisuuksia oman elämän järjestämiseen. Kaupungistuminen ja uusien lähiöiden kasvu kuvastavat tuota aikakautta. Tasa-arvoinen koulutus antoi entistä useammalle mahdollisuuden nousta sosiaaliluokkien portaita ja tavoitella haluamaansa elämänlaatua. Kasvanut varallisuus puolestaan lyhensi työ-aikaa ja kasvatti vapaa-aikaa. Nopearytminen kaupunkilaiselämä kaipasi uudenlaisia virikkeitä, joita tarjosivat urheilu, elokuvat, musiikkiesitykset sekä muut viihdemaailman osa-alueet.

Urheilu on ollut koko 1900-luvun ajan suomalaisten suosituimpia vapaa-ajanviettopaikoja, ja valtionhallinto on pyrkinyt tukemaan sitä itsenäisyyden ensi vuosista alkaen. Merkittävässä roolissa valtionapujen jakajana on ollut Valtion urheilulautakunta, joka on edesauttanut perinnejärien, kuten yleisurheilun, hiihdon ja pesäpallon arvostuksen nousua ja ylläpitoa.

Taloukasvu ja yhteiskunnan kehitys johtivat lopulta myös suomalaisen jääkiekkoilun suosion kasvuun. Sen edellytykset kulkivat käsi kädessä ensin tekojäiden ja sitten jäähallien rakentamisen kanssa, joita varten

jääkiekko sai taloudellista tukea kunnilta, kaupungeilta ja valtiolta. Tekojäät vapauttivat jääkiekon luonnon oikuista ja varmistivat pelikausien läpiviennin. Jääkiekkokaukalon paremmat valaistusmahdollisuudet puolestaan mahdollistivat otteluiden pelaamisen myös iltaisin, ja jääkiekon siirryttyä sisähalleihin 1960-luvulta alkaen myös lajin seuraamisen olosuhteet paranivat. Se näkyi kasvavina katsojamäärinä, sillä seurojen oli helpompi houkutella yleisöä ja yhteistyökumppaneita sisähalleihin. Olosuhteiden parantaminen auttoi myös suomalaisia joukkueita houkuttelemaan maahan pelaajia, jotka nostivat suomalaisen jääkiekkoilun tasoa ja auttoivat suomalaisia jääkiekkoilijoita kehittymään. Uudet ajatukset, omien pelaajien kehittyminen ja kasvavat yleisömäärät loivat eräänlaisen itseään ruokkivan mallin, joka kehitti jääkiekon kaikkia osa-alueita.

Lajin matka Suomen uudeksi kansallislajiksi oli kuitenkin vasta alkuvaiheessa. Se edellytti ennen kaikkea menestymistä kansainvälisissä kilpailuissa, jota saatiin odottaa vuoteen 1988 saakka, jolloin Leijonat saavuttivat ensimmäisen arvokisamitalinsa, hopean Calgaryn olympialaisissa. 1990-luvulla jääkiekko toimi suomalaisen urheilun edelläkävijänä. Yhteiskunnan modernisoituminen ja kaupallistuminen sopivat Jääkiekkoliitolle, joka markkinoi lajia suurelle yleisölle. Vauhdikas, maskuliininen ja fyysinen peli saavutti suosiota varsinkin nuorena kaupunkiväestössä. Suomen ensimmäinen maailmanmestaruus vuonna 1995 räjäytti jääkiekon suosion uusiin mittoihin, mikä ilmeni niin kasvaneissa katsojaluvuissa, jääkiekon yhteistyösopimuksissa kuin kuntien innostuksessa rakentaa jäähalleja. Nykyään Suomessa on noin 220 jäähallia ja 290 tekojäärataa.

Jäähallien myötä niin lajin pelillinen taso kuin yleisön viihtyminen nousivat huomattavasti korkeammalle kuin jääpallossa. Tutkimukseni seuraavassa osassa aion keskittyä tuohon jääkiekon edistymiseen 1960-luvun loppupuolelta alkaen. Lähestymiskulmani ovat hallien ja tekojääratojen rakentamisessa, jääkiekon ammattilaistumisessa ja verkostoitumisessa sekä yhteiskunnan markkinoitumisessa ja viihteellistymisessä. Tulevien artikkeleideni tavoitteena on valaista sitä reilun 30 vuoden ajanjaksoa, jolloin jääkiekko nousi lopullisesti maamme uudeksi kansallislajiksi.

Viitteet

- 1 Kansallisarkisto (Ka), Valtion urheilulautakunta (VUL). VULptk. Ca1, Valtion urheilulautakunnan pöytäkirjat liitteineen 5.3.1928, 2.2.1929, 20.2.1930: Muita ilman avustusta jääneitä urheiluliittoja olivat Suomen Ampujainliitto, Suomen Ratsastajainliitto, Suomen Purjehtijainliitto, Suomen Verkkopalloliitto ja Suomen Soutuliitto.
- 2 Lautakunnan nimi on vaihtunut useasti: Valtion urheilulautakunta 1920–1924, Valtion voimistelu- ja urheilulautakunta 1924–1946, Valtion urheilulautakunta 1946–1966, Valtion urheiluneuvosto 1966–1991, Valtion liikuntaneuvosto 1991–.
- 3 Kokkonen, Jouko – *Valtio liikuntarakentamisen linjaajana*, 2010, Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 165, Helsinki, s. 281.
- 4 TNS-Gallup Oy - *Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010*: hiihdossa menestymistä piti tärkeänä 40 %, yleisurheilussa 35 % ja mäkihypyssä 22 % suomalaisista. Perinnelajeista vain paini on pudonnut suomalaisen arvostusasteikossa kauas kärjestä.
- 5 Esim. <http://www.finhockey.fi/info/> ja Hannu Kauhala 22.10.2013.
- 6 Esimerkkeinä Reetta Karjalaisen *SM-liigaseurojen talousahdinko: tarvitaanko Suomessa palkkakattoa?* Olli Lähdemäen *Jääkiekon Liiga-organisaatioiden kannattavuus ja vakavaraisuus* sekä Jani Mesikämmen *Luonnonjäitä areenoille, intohimosta leipäpuuksi – Amatitilaisuus suomalaisessa jääkiekkokulttuurissa ja kiekkoväen kertomuksissa*.
- 7 SVUL vaihtoi nimensä vuonna 1961 Suomen Valtakunnan Urheiluliitoksi.
- 8 Kanerva, Juha, Tikander, Vesa – *Urheilulajien synty*. 2012, Kustannusosakeyhtiö Teos, Viro, s. 133: lajinimi on peräisin ranskan sanasta *hoquet* (suom. paimenen sauva).
- 9 Kanerva, Juha, Tikander, Vesa, emt., s. 134: Jääkiekon ensimmäiset säännöt *Montreal rules* kirjoitettiin Kanadassa vuonna 1877.
- 10 Isotalo, Kimmo – *”Ja sieltä alkaa valkoinen vyöry tulla!” Tutkimus jääkiekosta ja SM-liigasta osana suomalaista huippu-urheilua*. 2013, Pro gradu, Helsingin yliopisto, s. 8.
- 11 *Ligue International de Hockey sur Glace*. Englanninkielinen nimi *International Ice Hockey Federation* (IIHF) otettiin käyttöön vuonna 1946.
- 12 Olympialaji-statuksesta tuli sittemmin merkittävä markkinointivalti Suomessa, jonka nationalistisessa ilmapiirissä kansainvälinen menestys nähtiin keinoksi tehdä isänmaata tunnetuksi.
- 13 <http://vapriikki.net/jaakiekkomuseo/historia2.htm>: tämä on samalla myös ensimmäinen kirjallinen maininta jääkiekosta/jääpallosta Suomessa.
- 14 Urheiluarkisto (Ua). Suomen Jääkiekkoliitto. Da1, toimintakertomus 1954–55, s. 1.
- 15 Heikkala, Juha, Honkanen, Pekka, Laine, Leena, Pulliainen, Markku, Ruuskanen-Himma, Eila – *Liikunnan ja urheilun tarina*. Teoksessa *Liikunnan ja Urheilun maailma* 17/2003, verkkolehti, julkaistu 15.11.2003, s. 5.
- 16 Isotalo, Kimmo – *”Ja sieltä alkaa valkoinen vyöry tulla!” Tutkimus jääkiekosta ja SM-liigasta osana suomalaista huippu-urheilua*. 2013, Pro gradu, Helsingin yliopisto, s. 8.
- 17 Aalto, Seppo – *Jokerit liukkaalla jäällä*, 1992, Gummerus, Jyväskylä, s. 14.
- 18 Ilmanen, Kalervo – *Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994*, 1996, Jyväskylän yliopisto, s. 37.
- 19 Nykyinen Suomen Luisteluliitto.

- 20 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina. Suomen Jääkiekkoliiton historia 1929–2001*. 2003, Jyväskylä, s. 71.
- 21 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 72–73, 157–158.
- 22 <http://vapriikki.net/jaakiekkomuseo/historia2.htm>.
- 23 Vasara, Erkki – *Valtion liikuntahallinnon historia*. 2004, Tammer-Paino oy, Tampere, s. 50, 53: päätös noudatteli Maalaisliiton ja presidentti K.J. Ståhlbergin (1865–1952) eheytysspoliittikkaa.
- 24 Vasara, Erkki, emt. s.57–58: vuonna 1927 Arvo Vartia (1881–1963) valittiin lautakunnan puheenjohtajaksi, jonka jälkeen oikeistolaisten seurojen suosiminen päätöksissä korostui entisestään.
- 25 Juppi, Joel, Aunesluoma, Juhana – *Valtiovalta ja liikunta 1920–1994*. Teoksessa *Liikuntaa kaikelle kansalle, Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919–1994*. 1995, Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 142, Tampere.
- 26 Ka. VULptk. Ca1, VUL 24.3.1931 ja 31.3.1931.
- 27 <http://vapriikki.net/jaakiekkomuseo/historia2.htm>. Ks. myös Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 72.
- 28 Jäähockeyn-liiton nimi muutettiin ensimmäisessä kokouksessa Suomen Jääkiekkoliitoksi.
- 29 SVUL toimintakertomukset 1917 ja 1918. Ks. myös Kokkonen, Jouko – *Suomalainen liikuntakulttuuri: juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*. 2015, Suomen Urheilumuseo, Helsinki, s. 77: Jääkiekon oli turha haaveilla suurista tukisummista keskusjärjestön puolelta. SVUL:n toimintaa ohjasi Lauri Pihkalan aloitteesta jo vuonna 1916 aloitettu ”kansallispollopelipuuha”, jonka tähtäimenä oli tehdä pesäpallosta Suomen kansallispelejä.
- 30 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 57.
- 31 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1. Toimintakertomus 1955–56, s. 1.
- 32 Ilmanen, Kalervo – *Kunnat liikkeellä*. Emt., s. 37.
- 33 Uljas, Päivi – *Kun Suomi punastui: Talonpoikaisesta yhteiskunnasta hyvinvointivaltioksi*. 2009, Otava, Keuruu, s. 15.
- 34 Ilmanen, Kalervo – *Kunnat liikkeellä*. Emt., s. 43–44, 67, 83.
- 35 Ilmanen, Kalervo – *Kunnat liikkeellä*. Emt., s. 84.
- 36 <http://www.tappara.fi/liiga/historia.html>: Tammerfors Bollklub (TBK) toimi vuodesta 1955 lähtien nimellä Tampereen Tappara.
- 37 Otila, Jyrki, Raevuori Antero – *Jääkiekkoilumme tähtiä ja tähtihetkiä*. 1968, WSOY, Porvoo, s.20–21.
- 38 Isotalo, Kimmo – *”Ja sieltä alkaa valkoinen vyöry tulla!”* Emt., s. 18.
- 39 Kuisma Markku – *YYA-Suomesta Euroopan unioniin*, s. 14 ja Hannikainen, Matti – *Lapion-varresta näyttöpäätteelle*, s.71. Teoksessa Häggman, Kai, Kuisma, Markku, Markkola, Pirjo, Pulma, Panu, Kuosmanen, Riitta-Liisa, Forslund, Ritva (toim.) - *Suomalaisen arjen historia: hyvinvoinnin Suomi*. 2008, WSOY, Porvoo.
- 40 Hannikainen, Matti, Heikkinen Sakari – *The Labour Market 1850–2000*. Teoksessa Ojala, Jari, Eloranta, Kari, Jalava Jukka (toim.) *The Road to Prosperity*. SKS 2006, Gummerus, Jyväskylä.
- 41 Sipilä, Jorma, Anttonen, Anneli – *Miten hyvinvointivaltio muutti elämäämme?* s. 56–57. Teoksessa Häggman, Kai, ym. (toim.) – *Suomalaisen arjen historia*: Emt.
- 42 Sipilä, Jorma – Anttonen, Anneli, emt., s. 58–60.

- 43 Uljas, Päivi – *Kun Suomi punastui*. Emt., s. 56. Ks. myös Hannikainen, Matti – *Lapionvarresta näyttöpäätteelle*, s.72–73. Teoksessa Häggman, Kai, ym. (toim.) – *Suomalaisen arjen historia*: Emt.
- 44 Hannikainen, Matti – *Lapionvarresta näyttöpäätteelle*, s. 72. Teoksessa Häggman, Kai, ym. (toim.) - *Suomalaisen arjen historia*. Emt.
- 45 Hannikainen, Matti – *Lapionvarresta näyttöpäätteelle*, s. 73–74. Emt.
Uljas, Päivi – *Kun Suomi punastui*. Emt., s. 38.
- 46 Hannikainen, Matti – *Lapionvarresta näyttöpäätteelle*, s. 81–82: Emt.
- 47 Heinonen, Visa – *Vapaa-aika, matkailu, harrastukset*, s.111–112. Teoksessa Häggman, Kai, ym. (toim.) - *Suomalaisen arjen historia*. Emt.
- 48 Nygrén, Helge – *Jääkenttääätiö Isbanestiftelsen 1954–1979 : hieman myös ennen säätiön syntymistä 1951–1954 suoritetuista toimenpiteistä tekojääradan rakentamiseksi Helsinkiin, 1980, Jääkenttääätiö, Helsinki, s.7.*
- 49 Nygrén, Helge. Emt., s.7.
- 50 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da4. Kilpailukertomus pelikaudelta 1948–49, s.4-6: Lisäksi Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da5. Kilpailu- ja toimintakertomus 1964–65, s.61 ja Valmennusvaliokunnan toimintakertomus 1964–65, s.5-6, 11.
- 51 Kanerva, Juha, Tikander, Vesa – *Urheilulajien synty*. Emt., s. 140.
- 52 <http://vapriikki.net/jaakiekkomuseo/historia2.htm>.
- 53 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1, toimintakertomus 1954–1955, s. 2.
- 54 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 131.
- 55 Nygrén, Helge - *Jääkenttääätiö Isbanestiftelsen 1954–1979*. Emt. s. 10: lause edesauttoi valtion urheilulautakunnalle tehtävien apurahahakemusten läpimenoa.
- 56 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 130–131.
- 57 Nygrén, Helge - *Jääkenttääätiö Isbanestiftelsen 1954–1979*. Emt., s. 11–12.
- 58 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 134–135, Anttinen, Pekka & Uimonen, Risto – *Vuosisata suomalaista jääpalloa: Suomen Jääpalloliiton 25-vuotisjuhlakirja*. 1997, SJPL, Helsinki, s. 58.
- 59 Anttinen, Pekka, Uimonen, Risto. Emt., s. 43.
- 60 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1. Toimintakertomus 1956–57, s.1: ennen pelejä oli säännöllisesti jouduttu perumaan sekä siirtämään seuraavien kausien alkuun talvien jäätyä odotettua lyhemmiksi.
- 61 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1. Toimintakertomus 1956–57, s. 4,8: Helsingissä Jääkenttääätiö oli hankkinut jo tekojään luomiseen vaadittavan putkiston, mutta sen asentaminen takkuili.
- 62 Mennander, Ari, Mennander, Pasi – *Leijonien tarina*. Emt., s. 136, 138.
- 63 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Hj1. Studio Juutilainen Muistio I/II-työryhmä 13.2.1975–02-26.
- 64 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1. Toimintakertomus 1959–60. s.5, Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1. Toimintakertomus 1961–62, s. 5. Ks. myös Helsingin Sanomat, NYT-Liite, 1.–7.5.2015, s. 15.
- 65 Anttinen, Pekka, Uimonen, Risto – *Vuosisata suomalaista jääpalloa*: Emt., s. 34: lajin asemaa kuvastaa jääpallomies Erik Bernerin lausunto, jonka mukaan jääpallon maaottelutuotot elättivät koko Palloliittoa 1950-luvulla.

- 66 http://www.finhockey.fi/mp/db/file_library/x/IMG/29947/file/Jaahallit2009.xls.
- 67 Kanerva, Juha, Tikander, Vesa – *Urheilulajien synty*. Emt., s. 140.
- 68 Veikkaaja 51/2012, s.43: Suomessa järjestettyjen MM-kisojen tuotot: 1965: 0,5 milj.mk (0,5 milj.€), 1974: 2 milj.mk (1,92 milj. €), 1982: 10 milj.mk (4,03 milj.€), 1991: 22 milj.mk (5,44 milj.€), 1997: 42 milj.mk (9,53 milj.€), 2003: 5 milj.€ (6,06 milj.€) ja 2012: 8,2 milj.€ (8,41 milj.€).
- 69 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da5. Kilpailu- ja toimintakertomus 1964–65, s.34–35.
- 70 Ua. Suomen Jääkiekkoliitto. Da1. Toimintakertomus 1972–73, s. 1.